

ΣΑΒΒΑΤΟ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2024

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ
Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

A.1.

A-3, B-2, Γ-1, Δ-4.

A.2.

- i. νομοθετητέον περί παιδείας
- ii. βάνανυσον ἔργον
- iii. κοινήν ποιητέον

B1. Η σύνταξη «μανθάνειν πρὸς ...» χρησιμοποιείται από τον Αριστοτέλη, για να αναφερθεί σε πιθανούς διδακτικούς σκοπούς. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από τα Πολιτικά ο φιλόσοφος αναφέρεται σε τρεις διακριτές περιοχές της παιδαγωγικής έρευνας: α) διδακτικοί σκοποί, β) εκπαιδευτική πρακτική και γ) γνωστικό αντικείμενο. Ως πιθανοί σκοποί της παιδείας παρατίθενται διαζευκτικά η αρετή ή η ευτυχία, η ανάπτυξη του πνεύματος ή η καλλιέργεια της ψυχής, η χρησιμότητα της γνώσης ή η αυταξία της. Η τρέχουσα εκπαιδευτική πρακτική μόνο ταραχή μπορεί να προκαλέσει στον ερευνητή, γι' αυτό και προσωρινά προσπερνάται. Ως γνωστικό αντικείμενο, τέλος, ορίζονται όλες οι δράσεις, σωματικές και πνευματικές, των ελευθέρων πολιτών.

Ο Αριστοτέλης, για να δικαιολογήσει γιατί χρειάζεται να καθοριστούν τα γνωρίσματα της παιδείας και ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι εκπαιδεύονται, αναφέρεται σε διαπιστώσεις για τον χαρακτήρα της παιδείας και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην εποχή του. Επισημαίνει τη διαφωνία για τον σκοπό και το περιεχόμενο της παρεχόμενης παιδείας. Οι άνθρωποι διαφωνούν για το αν οι νέοι είναι καλό να εκπαιδεύονται με σκοπό την κατάκτηση της αρετής και του άριστου βίου και αν πρέπει να αποβλέπουν με την παιδεία στην πνευματική καλλιέργεια ή στη διάπλαση ήθους. Έτσι, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει:

- «πρὸς ἀρετήν»: Η αρετή αναφέρεται και στο καθαρά λογικό μέρος της ψυχής (διανοητικές αρετές) και σε ενέργειες της βούλησης, που

ελέγχονται όμως από τη λογική, αλλά γεννιούνται με τον εθισμό (ηθικές αρετές). Η αρετή αποτελεί τη βάση του «αίρετωτέρου βίου».

- **«πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον»:** Ο Αριστοτέλης εννοεί μάλλον τον άριστο βίο που προβάλλει κάθε πολιτική κοινωνία στα μέλη της ως «αίρετώτερον βίον» (=προτιμότερο βίο). Στο σύνολο των αριστοτελικών αναφορών η αρετή αποτελεί την προϋπόθεση του «αίρετώτερου βίου». Γίνεται σαφές ότι ο άριστος βίος συνδέεται με το άριστο πολίτευμα. Άριστη πολιτεία είναι εκείνη που εξασφαλίζει τον «αίρετώτατον βίον», την άριστη ζωή για το άτομο και το σύνολο συγχρόνως. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας και μοναδικός άριστος βίος, αλλά τόσοι όσα και τα πολιτεύματα. Σύμφωνα πάλι με μελετητές, ο άριστος βίος ανήκει στο «λόγον ἔχον», το θεωρητικό και ανώτερο μέρος της ψυχής.

Μάλιστα, σε παρακάτω απόσπασμα των Πολιτικών ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι ένα παιδευτικό αγαθό όχι μόνον ευχάριστο και διασκεδαστικό, αλλά χρήσιμο και για ηθικούς σκοπούς και για τη διαμόρφωση του άριστου βίου είναι η μουσική. Συγκεκριμένα αναφέρει: «... πρέπει να θεωρούμε ότι η μουσική ασκεί πάνω μας κάποια επίδραση προς την κατεύθυνση της αρετής, καθώς έχει τη δύναμη ... να δίνει μια ορισμένη ποιότητα στον χαρακτήρα μας, δεδομένου ότι μας ασκεί στο να αισθανόμαστε ευχαρίστηση με τον σωστό τρόπο· με έναν άλλο τρόπο μπορούμε να πούμε ότι η μουσική συμβάλλει στο να καθορίσουμε την πορεία του βίου μας και να καλλιεργήσουμε τον νου μας».

Επίσης, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει:

- **«πρὸς τὴν διάνοιαν»:** Ορισμένοι θεωρούν ότι η παιδεία έχει νόημα ως άσκηση του νου, ως μαθητεία μόνο του πνεύματος.
- **«πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος»:** Από την άλλη η διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα αποτελεί και αυτή κύριο διακύβευμα της παιδείας, το οποίο έχει υποστηρικτές, αλλά και αρνητές.

B2. Και τα δύο αποσπάσματα αναφέρονται στον τρόπο κατάκτησης των τεχνών και των αρετών. Ο Αριστοτέλης στο πρωτότυπο κείμενο τονίζει ότι, για να γίνει η αρετή από προδιάθεση αποκτημένη ιδιότητα, είναι ανάγκη ο άνθρωπος να ασκηθεί σε αυτή. Ο Αριστοτέλης για τον τρόπο άσκησης αναφέρει: «γιατί όσα πρέπει να κάνουμε, αφού τα μάθουμε, τα μαθαίνουμε, κάνοντάς τα («ἂ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιούντες μανθάνομεν»). Για να αποκτήσει, δηλαδή, κανείς την ικανότητα του οικοδόμου ή του κιθαριστή, πρέπει πρώτα να εξασκηθεί στο χτίσιμο ή στο παίξιμο της κιθάρας αντίστοιχα. Ο Πλάτωνας διατυπώνει μία παρόμοια άποψη για την απόκτηση των τεχνών, εστιάζοντας κι αυτός στον ρόλο της εξάσκησης. Η εξάσκηση είναι το σημαντικότερο στοιχείο που οδηγεί στην απόκτηση μιας ιδιότητας: όποιος θέλει να γίνει οικοδόμος ή γεωργός

πρέπει από την παιδική ηλικία να εξασκηθεί σε αυτό μέσω του παιχνιδιού («Όποιος θέλει, παραδείγματος χάριν, να γίνει καλός γεωργός ή οικοδόμος ... απομιμήσεις των αληθινών»). Ο Πλάτωνας, λοιπόν, έχει την άποψη ότι ο άνθρωπος πρέπει από την πιο μικρή ηλικία να διαπαιδαγωγείται κατάλληλα, μέσω του παιδικού παιχνιδιού. Χαρακτηριστική ομοιότητα αποτελεί και το γεγονός ότι και οι δύο φιλόσοφοι χρησιμοποιούν την ίδια μέθοδο για να διατυπώσουν τις θέσεις τους: τη χρήση παραδειγμάτων. Με δύο παραδείγματα από την καθημερινή ζωή, που αφορούν τις πρακτικές τέχνες, ο Αριστοτέλης αποδεικνύει ότι, για να αποκτήσει κανείς την ικανότητα του οικοδόμου ή του κιθαριστή, πρέπει πρώτα να ασκηθεί στο χτίσιμο ή στο παίξιμο της κιθάρας αντίστοιχα. Αναλογικά με τα παραδείγματα από τον χώρο των αρετών αναφέρει και παραδείγματα από τον χώρο της ηθικής, από τα οποία φαίνεται ότι οι δίκαιοι, οι σώφρονες και οι ανδρείοι αποκτούν τις συγκεκριμένες ιδιότητες έχοντας ασκηθεί σε αντίστοιχες δίκαιες, συνετές και ανδρείες πράξεις. Αυτό, λοιπόν, που συμβαίνει στις πρακτικές τέχνες, συμβαίνει και στις ηθικές αρετές. Ο Πλάτωνας βασίζει κι αυτός τη θέση του στην χρήση παραδειγμάτων: όποιος θέλει να γίνει οικοδόμος ή γεωργός πρέπει από την παιδική ηλικία να εξασκηθεί σε αυτό μέσω του παιχνιδιού (Όποιος θέλει, παραδείγματος χάριν... πρέπει να τους φτιάχνει μικρά εργαλεία, απομιμήσεις των αληθινών). Και στους δύο, λοιπόν, διανοητές προβάλλεται ο καταλυτικός ρόλος της άσκησης και της συνήθειας για την απόκτηση των διαφόρων ιδιοτήτων. Ακόμη και οι δύο χρησιμοποιούν την ίδια μέθοδο, για να αποδείξουν τις θέσεις τους.

B3. εμπεδώσει, προαιρετική, ραδιούργο, προσέλευση, δύσχηρστα

B4.

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

G1. Αλλά και σεις πρέπει, κύριοι δικαστές, να έχετε τις καλύτερες ελπίδες σας στον θάνατο, κι ένα πράγμα να συλλογίζεσθε αληθινό, ότι δηλαδή για τον καλό άνθρωπο τίποτε δεν είναι κακό ούτε όσο είναι ζωντανός ούτε όταν πεθάνει, ούτε οι θεοί τον ξεχνούνε ποτέ· ούτε τα δικά μου έχουν γίνει τώρα έτσι από την τύχη, αλλά για μένα είναι φανερό αυτό, πως ήταν δηλαδή το καλύτερο για μένα να πεθάνω και να γλιτώσω από τις φροντίδες. Γι' αυτό και πουθενά δεν με εμπόδισε το σημάδι του θεού και εγώ βέβαια δεν

δυσαρεστούμαι με αυτούς που με καταδίκασαν και τους κατηγορούς μου. Και όμως (αυτοί) δεν με καταδικάσανε και δεν με κατηγορήσανε με αυτή την ιδέα, αλλά επειδή νομίζουν πως με βλάπτουν [41e] και γι' αυτό αξίζει να τους κατακρίνω.

Γ2. Ο Σωκράτης στο συγκεκριμένο απόσπασμα περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο θα ήθελε να συμπεριφερθούν οι Αθηναίοι στα παιδιά του στο μέλλον. Όταν τα παιδιά του φτάσουν στην ηλικία της εφηβείας («ήβησωσι»), προτείνει οι Αθηναίοι να τα τιμωρήσουν («τιμωρήσασθε») και να τα τυραννούν, αν τα παιδιά του φροντίζουν για τα χρήματα ή για οτιδήποτε άλλο εκτός από την αρετή («ἐάν ὑμῖν δοκῶσιν ... ἢ ἀρετῆς»). Επίσης, αν πιστεύουν για τον εαυτό τους πως είναι σπουδαίοι, ενώ δεν είναι («καί οἶονται ... ἄξιοι»), τότε να τα περιγελάσουν («ὄνειδίζετε αὐτοῖς»). Και καταλήγει, θεωρώντας πως, αν τα πράξουν αυτά, τότε θα πράξουν δίκαια και προς τον ίδιο και προς τους γιους του («ἐάν ταῦτα ποιῆτε ... καί οἱ υἱεῖς»).

Γ3α.

ἀληθῆ
ἀπαλλάγηθι
τοῖς ἀποθανοῦσι(ν)
σφίσι(ν)
οἰηθῆς
λυποῖ /λυποῖη

Γ3β.

ᾧ ἄνδρες - ἀνδράσι(ν)
πράγματα- πράγμασι(ν)

Γ4α.

ὑμᾶς: υποκείμενο στα απαρέμφατα εἶναι και διανοεῖσθαι, ετεροπροσωπία
εἶναι : υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα χρή, τελικό απαρέμφατο
μου: αντικείμενο στη μετοχή καταψηφισαμένοις
ὑμῖν: δοτική προσωπική κρίνοντος πρόσωπου στο δοκῶσιν

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

Γ4β. ἀποθανομένω: επιρρηματική τελική μετοχή ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ἀπιέναι, συνημμένη στο ἐμοί
Ανάλυση: ἵνα ἐγώ ἀποθάνω